

Erasmus+

INDIVERSO

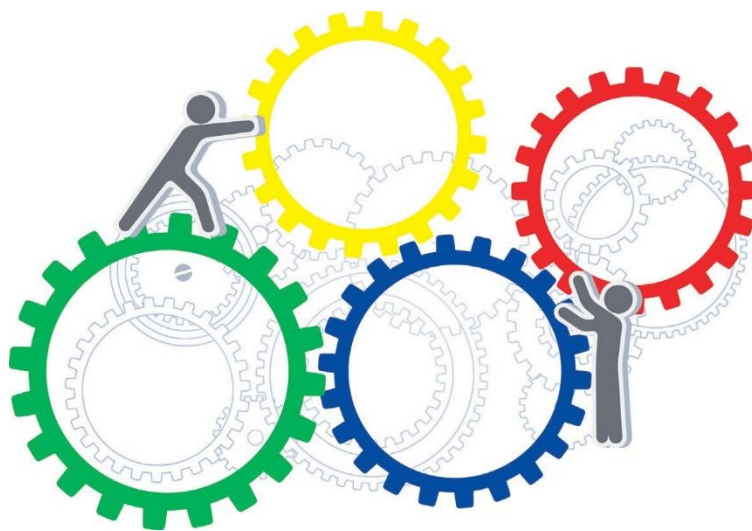
Inclusive diverse solutions for VET

INDIVERSO

Kaasavad lahendused kutseõppes

Erivajadustega inimeste nõustamine ja toetamine kutsehariduse omandamisel

Kriisi märkamine

Koostatud Erasmus+ rahvusvahelise koostööprojekti INDIVERSO raames.

www.indiverso-erasmus.eu

Toimetaja:

„INDIVERSO“ projektimeeskond

Projekti juhtimine:

Josefsheim gGmbH
Heinrich-Sommer-Straße 13
59939 Olsberg
Saksamaa
Koduleht: www.josefsheim-bigge.de

Projekti partnerid:

Fundação AFID Diferença
Rua Quinta do Paraíso, Alto do Moinho
2610-316 Amadora
Portugal
Koduleht: www.fund-afid.org.pt

Astangu
Kutser rehabilitatsiooni
Keskus
Astangu 27, Tallinn
Eesti
Koduleht: www.astangu.ee

Berufsbildungswerk Waldwinkel
Waldwinkler Straße 1
84544 Aschau am Inn
Saksamaa
Koduleht: www bbw-waldwinkel.de

Bundesverband der Angehörigen psychisch Kranker e. V.
Oppelner Straße 130
53119 Bonn
Saksamaa
Koduleht: www.psychiatrie.de

The Cedar Foundation
31 Ulsterville Avenue
Belfast BT9 7AS
Põhja-Iirimaa
Koduleht: www.cedar-foundation.org

Centro Studi Opera Don Calabria
Viale Don Calabria 13
44124 Ferrara
Itaalia
Koduleht: www.centrostudi-odc.it

FUNDACIÓN INTRAS
Calle de Santa Lucia 19
47005 Valladolid
Hispaania
Koduleht: www.intras.es

FUNDACIÓN
Intras

**Stichting Werkenrode
Arbeidsintegratie**
Kerkenbos 1003
6503 GJ Nijmegen
Holland
Koduleht: www.reacollegenederland.nl/
www.pluryn.nl

Tõendus põhise tugi:

Universität Kassel
Institut für Sozialwesen
Mönchebergstraße 19
34109 Kassel
Saksamaa
Koduleht: www.uni-kassel.de

**U N I K A S S E L
V E R S I T Ä T**

Projekti hindamine:

**Mariaburger Ausbildung und
Service gGmbH**
Unterer Torackerweg 8
72501 Gammertingen
Saksamaa

M A R I A B E R G

Von Mensch zu Mensch

**Kontakt küsimuste
korral projekti
kohta:**

Martin Künemund
Josefsheim gGmbH
Heinrich-Sommer-Straße 13
59939 Olsberg
Germany

JG **Josefsheim**
GRUPPE **Blgge**

E-post: m.kuenemund@josefsheim-bigge.de
Koduleht: www.josefsheim-bigge.de

Kuupäev: August 2017

Käesolev töövahend on koostatud rahvusvahelise Erasmus+ koostööprojekti INDIVERSO raames.

Projekti koduleht: www.indiverso-erasmus.eu

Töövahendi “Kriisi märkamine” on välja arendanud projektipartner **Josefsheim gGmbH** Saksamaalt.

Töövahend on üks osa kaasamist toetavast lähenemisest, mis koosneb 7 erinevast töövahendist

Töövahend 1: Täiendavad sekkumised erivajadusega õppijatele	Moodul 1: Isikukeskne lähenemine tegevuskava koostamisel
	Moodul 2: Psühhomotoorne lähenemine - sotsiaalsete oskuste arendamine läbi liikumis- ja meeskonnamängude
	Moodul 3: Sotsiaalsete oskuste arendamine läbi loovtegevuste
	Moodul 4: Kogemusnõustamine
Töövahend 2: Info ja koolitused pedagoogilisele personalile	Moodul 1: Erivajaduste alase teadlikkuse tõstmine
	Moodul 2: Praktiline töövahend õppija toimetuleku hindamiseks koos soovitud teema toetamiseks õppetöös, praktilisel ja tööelus
	Moodul 3: Personali enesehindamisoskuste arendamine
Töövahend 3: Väljaõpe ja tööerakendumine läbi coachingu	Metoodiline abimaterjal kutsealase ettevalmistuse korraldamiseks läbi coachingu
Töövahend 4: Supervisioon ja kovisioon	Moodul 1: Supervisioon
	Moodul 2: Kovisioon - praktiline juhendmaterjal kolleegidevahelise nõustamise korraldamiseks
	Moodul 3: Kovisiooni moderaatorite koolitusmaterjal
Töövahend 5: Juhised kriisi ennetamiseks ja kriisiolukordades käitumiseks	Moodul 1: Kriisi ennetamine
	Moodul 2: Kriisi märkamine
	Moodul 3: Kriisiga toimetuleku strateegiad
Töövahend 6: Koostöö tööandjatega	Moodul 1: Tööandjate koolituspäeva korraldamine
	Moodul 2: Tööandjate nõustamine ja toetamine
Töövahend 7: Võrgustikutöö	Juhised piirkondliku koostöövõrgustiku loomiseks erinevate asutuste ja osapoolte vahel

Käesolev metoodiline materjal on mõeldud avalikuks kasutamiseks kõigile erivajadusega õppijatega tegelevatele organisatsioonidele. Seda on võimalik kasutada moodulite kaupa või erinevaid mooduleid omavahel kombineerides lähtudes oma eesmärkidest, huvidest ja vajadustest

INDIVERSO projekti elluviimist kaasrahastas Euroopa Liidu programm “Erasmus+”.

Sihtrühm

Kõik õpetajad ja teised spetsialistid, kes on seotud kutseõppe ning erivajadustega inimeste tööerakendumise toetamisega.

Sissejuhatus

Kriisid võivad ilmneda mitmetes vormides nii koolis, praktilisel kui tööl. Ebakorrektsed käitumismustrid pole koolielus harv juhus, need on osa igapäevaelust. Siiski, on situatioone ning ohumärke, millest õpetajad/juhendajad peaksid olema teadlikud. Eriti peaks tähelepanu pöörama olukorrale, kus õppija käitumine järsult muutub, kas siis mingitel kindlatel põhjustel või nähtavate põhjusteta. See võib olla märk võimalikust probleemist, mida peaks tõsiselt võtma. Tuvastades muret tekitavad muutused varajases faasis, on õpetajatel/juhendajatel sageli võimalus ennetada psühholoogiliste probleemide arenemist või olemasolevate probleemide süvenemist, mille tulemuseks võib raskematel juhtudel olla kutseõppe katkestamine.

[\(http://www.neurologen-und-psihiater-im-netz.org/kinder-jugend-psihiatrie/warnzeichen/](http://www.neurologen-und-psihiater-im-netz.org/kinder-jugend-psihiatrie/warnzeichen/)
18/04/2016 - 16:00)

Töövahendi eesmärk

Toetada võimaliku kriisi varajast märkamist.

Kriisi märkamine

Noorukitel psühholoogilisi probleeme vallandavate ohumärkide ning olukordade tuvastamisel tuleks lähtuda järgmistest küsimustest:

- Kas tema käitumine on muutunud? Millal see ilmnis?
- Tavaliselt kaovad kõrvalekalded tavapärasest käitumisest iseenesest mõne päeva jooksul. Juhul, kui normist kõrvalekalduv käitumine vältab päevi või isegi nädalaid, on see ilmselt märk tõsisemast probleemist.
- Kas ma olen varasemalt sellist käitumist tähele pannud?
- Mõned probleemid esinevad periooditi. Nooruk võib näida teistsugusena suhteliselt lühikese aja jooksul ning seejärel järsku olla tagasi "tema ise". Kui sellised faasid korduvad või ilmnevad muud muret tekitavad muutused, peaks abi saamiseks kiirelt pöörduma vaimse tervise spetsialistide poole. Isegi pealtnäha normaalsed meeleolulangused võivad viidata tõsisemale häirele, mis vajaks ravi.
- Kui tihti ebatavalist käitumist esineb?
- Probleemi ulatuse hindamiseks on kasulik uurida, kui tihti teised noorukiga kokku puutuvad spetsialistid tema ebatavalist käitumist märganud on.
- Kui tugevalt probleem teda mõjutab?
- Probleemi ulatuse kindlaks määramisel pole ühte objektiivset klassifikatsiooni, pigem nõuab see spetsialisti (või noore inimese) isiklikku, subjektiivset arvamust. Näiteks võite probleemi hinnata skaalal 1–10 (1 – probleemil on väga väike mõju inimese elule; 10 – probleem mõjutab maksimaalselt inimese elu).
- Kas probleem tekitab temas rasket psühholoogilist pinget?
- Normist kõrvalekalduv käitumine või psühholoogiline häire võib noort inimest sellisel määral mõjutada, et lihtsalt päevaga ühele poole saamine tundub ületamatu väljakutsena, rääkimata nt väljaõppe lõpetamisest.
- Kas on mingeid teadaolevaid ajendeid düsfunktsionaalseks käitumiseks? Mis sümptomeid leevendaks?
- Mõned käitumislikud iseärasused tulevad ilmsiks ainult kindlates situatsioonides. Mõnel juhul saab probleemi lahendada lihtsalt stressi ajendavaid situatsioone ajutiselt vältides, kuni inimene tunneb end stabiilsemalt. Teistel juhtudel teab koolitatud meeskond täpselt, mida nad saavad teha, et inimene endale ohtlikust olukorrast üle saaks. Seetõttu võib professionaalse abi pakkumine/küsimine noorele inimesele suureks toeks olla.
- Kas kolmandatele isikutele (sugulased, õpetajad) tuleks pakkuda professionaalset nõustamist?
- Kui inimesed, kellega noorel inimesel on kokkupuude (nt õpetajad või nõustajad), on samuti märganud muutust ning muretsevad, siis ühisest koostumisest professionaalidega võib olla abi kriisi ühiseks lahendamiseks.
- <http://www.neurologen-und-psychiater-im-netz.org/kinder-jugend-psychiatrie/warnzeichen/>
18/04/2016 – 16:00

Kriisist võivad märku anda

- Mõtted keerlevad pidevalt stressi allika ümber (nt koolituse alguse, eksamid), kuid lahendused pole osa sellest protsessist, mured muutuvad üha talumatumaks
- Depressiivne meeleolu, sage nutmine
- Enesetapumõtted
- Noorukitel võib depressioon avalduda ka raevus, sagedases halvas tujus või rahutuses
- Igapäevategevuste või väljaõppega käivad kaasas ängistus, ärevus ja paanikahood.
- Sotsiaalsed suhted hajuvad ja muutuvad pinnapealseks, noor inimene tunneb end täiesti üksi (nt on klassis eraklik, ei võta osa huvitegevustest)
- Konfliktid suhetes
- Madal eneseteadlikkus – oma võimete ja iseenda ülehindamine või madal enesehinnang
- Suutmatus vastu võtta kriitikat
- Inimene võib tajuda ümbritsevat keskkonda moonutatuna
- Inimene tunneb justkui tema isiksus oleks muutunud
- Inimene tunneb, et teda kiusatakse taga
- Energia- või motivatsioonipuudus
- Isupuudus või suurenenud söögiisu
- Probleemid seksuaalsuhetes
- Uneprobleemid

Eeldused töövahendi kasutamiseks

Töövahendi kasutamiseks on vaja täienduskoolitust/oskusi, et ära tunda potentsiaalseid kriisi arenemise märke ja vajadusel kiiresti vastavad meetmed kasutusele võtta.

Projekti on rahaliselt toetanud Euroopa Komisjon.
Publikatsiooni sisu peegeldab autori seisukohti ja Euroopa Komisjon ei ole vastutav selles sisalduva informatsiooni kasutamise eest.

